

نقاشیهای صخره‌ای

زیمبابوه

امیر بهرام عرب احمدی

داشته و طرز نگرش خود را به زندگی، محیط اطراف و حوادث طبیعی پیرامون خود، در قالب این نقاشیها به تصویر کشیده‌اند. از این روی، مطالعه در خصوص این نقاشیهای صخره‌ای، دیدگاه مردمان آن روزگار را در مورد زندگی اجتماعی، جایگاه زنان و مردان در جامعه، صحنه‌های شکار، تأثیر داروهای گیاهی در شفای انسانها، اجتماعات گروهی، مراسم سنتی و... آشکار می‌سازد.

این نقاشیها، همچنین دیدگاه اقوام و قبایل مختلف بوشمن را در مورد احترام به طبیعت، هستی و پروردگار عالم، متجلی می‌سازد. قدمت بخش عمده‌ای از این نقاشیها، به بازه زمانی ۱۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ سال قبل بازمی‌گردد. چندین نقاشی صخره‌ای مکشوفه در نامیبیا، براساس آزمایشهای شیمیایی، حتی تا حدود ۲۵ هزار سال قبل تخمین زده شده‌است. دانشمندان، معتقدند بسیاری از نقاشیهای صخره‌های قدیمی نیز در طول زمان و در پی بروز حوادث طبیعی همچون طوفانهای مهیب، سیل‌های سهمگین و بارانهای سیل آسا، از میان رفته‌است. از این روی، اعلام نظر قطعی

یکی از شاخص‌ترین هنرهای کشور زیمبابوه - که ریشه در تاریخ و تمدن این کشور دارد - نقاشیهای قدیمی می‌باشد که طی هزاران سال بر صخره‌ها و سنگها ترسیم شده‌است. این نقاشیهای زیبا - که به نقاشیهای صخره‌ای شهرت یافته‌است - به وفور در مناطق مختلف زیمبابوه به چشم می‌خورند و معدودی از آنها نیز به طرز بسیار هنرمندانه، بر روی صخره‌ها حکاکی شده‌است.

غالب این نقاشیها - که در اندازه‌های کوچکی می‌باشند - در داخل غارها و در بین صخره‌های سنگی بزرگ ترسیم شده‌است و به دو بخش نقاشیهای فردی و گروهی تقسیم می‌شوند. موضوع این نقاشیها، بیش‌تر مرتبط با نحوه زندگی قبایل بوشمن آن عهد است که از دیرباز از طریق نگهداری حیوانات اهلی و شکار، روزگار خود را سپری می‌کرده‌اند ولی هنوز وارد مرحله کشاورزی نشده بودند. این افراد - که به شاخه‌های سان، ماسیل و ماساروا تقسیم می‌شدند - در نواحی وسیعی از جنوب آفریقا از آفریقای جنوبی تا زیمبابوه، بتسوانا، زامبیا، سوازیلند، لسوتو و نامیبیا اقامت

واقع در ایالت ماشونالند از فیل بسیار استفاده شده است، ولی در نقاشیهای تپه های ماتوبو، زرافه به دفعات به چشم می خورد. این امر، نمایانگر کثرت این حیوانات در دوران زندگی قبایل بوشمن بوده و مشخص می سازد در هر منطقه ای از زیمبابوه آن روزگار، نوع خاصی از حیوانات زندگی می کرده اند و یا تعداد آنها از دیگر جانوران بیش تر بوده است.

زمین شناسانی همچون دکتر کوهن، این نقاشیها را، تعبیری از هوش والا و ذهن خلاق و سرشار بومیان هزاران سال پیش قاره آفریقا دانسته و معتقدند، برخلاف تبلیغات برخی از دانشمندان امروزه - که سیاهان را ذاتاً انسانهایی کم شعور و دارای درک و خلاقیت کم تری نسبت به نژادهای زرد و سفید می دانند - این نقاشیها، نشان دهنده درک بالای آنان از محیط اطراف در هزاران سال پیش است. وی، معتقد است مراسم سنتی نظیر شکار، دفع موجودات موزی، رقصهای دسته جمعی، استفاده از گیاهان شفابخش و...، نمایانگر هوش والا ی آنهاست. دانشمندان غربی، بر این نکته تأکید دارند که قبایل مزبور که توانسته اند بالوای می بسیار ابتدایی، نقاشیهایی چنین هنرمندانه خلق کنند که هزاران سال پس از مرگشان پابرجای بماند، انسانهایی آینده نگر بوده و آگاهانه تلاش کرده اند یادگاری از فرهنگ و سنتهای خویش برای آیندگان برجای نهند.

سرهربرت رید انگلیسی نیز با مطالعه دقیق این نقاشیها، خطوط ترسیم شده در این نقاشیها را نمادی از حرکت و حیات خوانده و ویژگی تصاویر موجود در صخره ها و فرورفتگیها را اعم از چگونگی نشان دادن صحنه های شکار، دیدن حیوانات و فرار آنان از دست شکارچیان، دوبعدی بودن نقاشیها، نبود هرگونه سایه روشن و تغییر رنگ و زنده بودن تصاویری که گوئی به تازگی ترسیم شده اند، اوج خلاقیت آنان دانسته است.

در مورد نقاشیهای صخره ای فعلی، قطعی و کامل نمی باشد. قدیمی ترین نقاشی صخره ای در کشور زیمبابوه، در غار پومونگووه در تپه های ماتوبو یافت شده است. این نقاشی بسیار زیبا، بر روی سنگهای سخت گرانیتی ترسیم شده و صحنه ای از شکار حیوانات وحشی را به دست انسانها به تصویر کشیده است که از لحاظ هنری، دارای ارزشهای والایی می باشد. دانشمندان، بر اساس تخمینهای زمین شناسی و با بهره گیری از کربن ۱۴، قدمت این نقاشی را بین ۱۳ تا ۳۵ هزار سال دانسته اند.

زمین شناسان آلمانی و انگلیسی در طی مطالعات خود در دهه های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰م. درباره برخی از نقاشیهای صخره ای، مشخص ساخته اند که رنگامیزی نقاشیهای مزبور، با ظرافت و دقت خاصی صورت گرفته است. نحوه رنگامیزی این نقاشیها - که بخوبی پیشرفت این هنر را در عهد باستان نمایان می سازد - بدین صورت بوده است که معمولاً مواد قرمز رنگی با اکسید آهن مخلوط می کرده و آن را با روغن جانوری در هم می آمیخته اند. این مایع را - که دارای دوام چشمگیری بوده - به صورت چسب بر روی سطح صخره های سنگی مورد نظر می مالیده اند.

علاوه بر رنگ قرمز، معمولاً نوعی رنگ سفید هم که از خاک رس سفید و سیلیس تهیه می شده، در نقاشیها به کار می رفته است. این رنگ، درصد چسبندگی کم تری نسبت به رنگ قرمز داشته است و لذا در حال حاضر تنها در نقاشیهای صخره ای درون غارها و زیر تخته سنگهای بزرگ - که از گزند باد و باران مصون مانده اند - به چشم می خورد. در ساخت دیگر رنگها، از سفیده تخم مرغ و خون جانوران هم استفاده می شده است.

نکته جالب توجه در نقاشیهای صخره ای زیمبابوه، وجود برخی اختلافات در موضوعات نقاشیهاست؛ به عنوان مثال در نقاشیهای صخره ای

منابع:

- 1- Barbara McCrea and Tony Pinchuck (2000), The Rough guide to Zimbabwe, London, Rough guides.
- 2- Swaney Deanna, Zimbabwe Botswana Namibia, Hawtham, Lonely Planet Publication, (1995)

شایان ذکر است که دولت زیمبابوه از بدو استقلال، توجه ویژه‌ای به حفظ و نگهداشت این نقاشیهای صخره‌ای کرده است. از این روی، نقاشیهای صخره‌ای مهم همچون دو موشاوا، ماتوبوهیلز، اطراف دریاچه چیوه رو، اطراف دریاچه موتی ریکووه و حوالی موتوکو به دقت بازسازی شده و ساینهایی برای حفظ آنها از گزند آفتاب و باران نصب شده است. این آثار، در حال حاضر در زمره افتخارات تمدنی کشور زیمبابوه محسوب می‌شوند و همه ماهه، دهها گردشگر از کشورهای مختلف جهان از آن نقاشیهای زیبا بازدید می‌کنند و با بخشی از هنر نسبتاً از یاد رفته قاره آفریقا - قاره‌ای که به گفته دانشمندان همچون هانتینگتون در حاشیه تمدن قرار دارد - آشنا می‌شوند.